

Opplegg for forelesningene

- Forelesninger
 - Mandag: Folkerettens karakter og kilder
 - Tirsdag: Traktater, forholdet til nasjonal rett, stater
 - Onsdag: Stater, jurisdiksjon og individer
 - Torsdag: FN-systemet og bruk av makt
 - Fredag: Tvisteløsning, statsansvar og rettshåndhevelse
- Om undervisningen
 - Nye læringskrav
 - Samordning med menneskerettigheter
 - Bruk av traktatsamling og engelske tekster, inklusive domssamlingen
 - Kurs, PBL, fakultetsoppgave
 - Kurs i kildesøk

Folkerettens egenart I

- Statssuverenitet og "naturrett"
- Mangel på overnasjonal myndighet
 - Lovgiver, utøvende, dømmende
- Mangfold
 - Reguleringsgrad
 - Typer normer (traktat, sedvanerett, "soft law")
 - Institusjonelt rammeverk
 - Rettstradisjoner
 - Aktører
- Fleksibilitet
 - Stor for statene, liten for det internasjonale systemet
 - Treghet i systemet
 - Hovedproblem: Hvordan generere dynamikk

Folkerettens egenart II

- Mangel på hierarki, men
 - Jus cogens og FN-charteret
 - "Konstitusjoner" i mellomstatlige organisasjoner
 - Soft law
- Fragmentert
 - Hvor skal samordning skje? På nasjonalt eller internasjonalt nivå?
- Mengden av folkerett
- Folkerettens subjekter
 - Funksjoner: Interesse-, påtale-, ansvar- og handlingssubjekter
 - Stater
 - Private parter – individer / juridiske personer
 - Mellomstatlige organisasjoner (IGO)
 - Ikke-statlige organisasjoner (NGO)

Folkerettens institusjoner

- Generell oversikt
- Globale, regionale, bilaterale
- FN-systemet
 - "Paraply"-funksjon
- Institusjoner utenfor FN
 - WTO
 - Viktig på regionalt nivå, eks. NATO, OECD, EU, Europarådet
- Realitetene
 - Mellomstatlige institusjoner / organisasjoner (IGO) – Ad hoc-preget, til sammen rundt 7000
 - Ikke-statlige organisasjoner (NGO), til sammen over 40000 internasjonale

Folkerettens metode

- Rettskilder (rettsgrunnlag) og tolkningsargumenter
 - Rettskilder (rettsgrunnlag)
 - ✓ ICJs statutter art. 38
 - ✓ Traktater, sedvanerett og generelle rettsprinsipper
 - Tolkningsargumenter
 - ✓ ICJs statutter art. 38 og Wien-konvensjonens art. 31-33
 - ✓ Til viss grad samme som i nasjonal rett
 - ✓ Men: Stor vekt på praksis og lav vekt til forarbeider, hva er tilgjengelig?
- Nærmere om metodenormene
 - Verktøy for å bestemme rettsregler
 - ✓ Argumentasjonsperspektiv: Relevansnormer og vektnormer
 - Kollisjonsnormer
 - ✓ Sedvanerettslige og traktatfestede
 - Ordinære og "supplementære" tolkningsargumenter

Folkerettslig sedvanerett

- Ulike kategorier av sedvanerett
 - Regulering av rettigheter og plikter / metodenormer
 - Ordinær sedvanerett / jus cogens (peremptory)
 - Global / regional
- Elementene i sedvaneretten
 - Statspraksis – tid, utbredelse og ensartethet
 - ✓ Hva kan gi uttrykk for statspraksis?
 - Opinio juris
 - ✓ Hva kan gi uttrykk for opinio juris?
 - ✓ Hva er funksjonen til opinio juris?
 - Et teoretisk skille?
 - Reservasjon mot sedvanerett: "Persistent objector" – Grunnlinjesaken (1951)

Sedvanerett i praksis

- Haagdomstolens (ICJs) rolle
 - Autoritativ avgjørelse av om sedvanerett foreligger(?) Tistesaker / rådgivende uttalelser
 - Politisk legitimitet
 - ICJs praksis
 - ✓ Grenselinjer til havs, suverenitet over territorier, ansvar for skader i andre stater, maktbruk, private parters stilling ...
- Folkerettskommisjonens (ILCs) rolle
 - Kodifisering og gradvis utvikling
 - Autoritativ?
 - ILCs praksis
 - ✓ Traktatretten, statsansvar, diplomater, bruk av delte vannkilder ...
- Andre domstoler / rettshåndhevere

Sedvanerett og traktater

- Sedvanerett: "Preseptorisk" eller "deklaratorisk"?
- To former for samvirke
 - Sedvanerett som bakteppe – kodifisering og endring (Nicaraguasaken)
 - Traktater som grunnlag for sedvanerett
- Overlapp mht. tolkningsargumenter
- Uklart skille: Tolkning av traktat vs. fastleggelse av sedvanerett
 - Hvor fjernt fra traktatens ordlyd?
 - Kodifisering av sedvanerett

Generelt om traktater I

- Traktaters funksjoner
 - Internasjonal "lovgivning"?
 - Internasjonale "kontrakter"?
 - Internasjonale "forskrifter"?
 - Internasjonale "enkeltvedtak"?
- Definisjonen av traktater: Wienkonvensjonen art. 2.1(a)
 - "international agreement concluded between States in written form and governed by international law ... whatever its particular designation"
- Avgrensninger:
 - Privatrettslige avtaler (Donausaken)
 - Ensidige dispositive utsagn

Generelt om traktater II

- Kategorier av traktater
 - FN-charteret / VCLT / andre traktater
 - Konstitusjonelle / ordinære traktater
 - Bilaterale / multilaterale traktater
 - Rettssettende - / kontraktstraktater
 - ✓ Hjelpebegreper, uklart skille og uklare rettsvirkninger
 - ✓ Atomvåpensaken vs. Donausaken
- Traktater – resultat av forhandlingsprosesser
 - Konsensus, enstemmighet og flertallsvedtak
 - Frivillighet – statssuverenitet
 - Kompromisser
 - Statiske
 - Starten på nye prosesser

Inngåelse av traktater

- Fullmakt og legitimering utad
 - Norges problemer med VCLT
- Prosessen
 - Forhandling
 - Signering, ratifikasjon, tiltredelse
 - Ikrafttredelse – ulike vilkår
 - Betydningen av første partsmøte
- Reservasjoner
- Gyldighet og ugyldighet
- Kan Norge ratifisere før nødvendige endringer i norsk rett er vedtatt?
- Forholdet til motvillige tredjestater
 - Gratispassasjerproblemet

Tolkning av traktater I

- Frigjør deg fra norsk metode
- Utgangspunkt: VCLT art. 31
- Tre tolkningsteorier – objektiv, subjektiv, teleologisk (formålsorientert)
 - Den objektive tolkningsteori står sterkt
 - Særlig uttrykk for subjektive tolkningsteori: VCLT art. 31.4
 - Formål: "effektiv" eller "restriktiv" tolkning?
- Ordinære argumenter
 - Den umiddelbare kontekst (art. 31, 2. ledd)
 - ✓ Traktatteksten, annexer, preambel, forklarende noter
 - Etterfølgende praksis og andre forpliktelser (art. 31, 3. ledd)

Tolkning av traktater II

- Supplementære argumenter
 - Forarbeider og forhistorie
 - Rettspraksis? ICJ statutter art. 38.1(d)
 - Juridisk teori? ICJ statutter art. 38.1(d)
 - Internasjonale organisasjoners praksis?
 - Statspraksis som ikke gir uttrykk for enighet?
 - Reelle hensyn? VCLT art. 32(b), ICJ statutter art. 38.2
- Språk VCLT art. 33 – engelsk som dominerende, men ikke helt enerådende

Konflikt mellom og harmonisering av traktater

- Et tema av økende viktighet
 - Skjer det en økende fragmentering eller beveger folkeretten seg i retning av et helhetlig rettssystem?
- Uensartet bilde
 - Økende grad av kompleksitet som følge av økt grad av internasjonal tvisteløsning og håndheving
 - Ulike systemer – ulike tradisjoner?
 - VCLT som fellesnevner, særlig relevant: art. 31.3(c)
- Kollisjons- og samordningsnormer
 - VCLT art. 30
 - Økende aksept av hierarki i folkeretten?
- Institusjonelle mekanismer for samordning

Generelle rettsprinsipper

- Behov for noe i tillegg til sedvanerett og traktater?
 - Kan rettslige konflikter forbli uløste?
 - Internasjonalisering av nasjonale prinsipper?
 - Avhengig av hvor strengt vilkårene for sedvanerett tolkes
 - Særlig aktuelt hvor det er behov for unntak fra kravet om *opinio juris*?
- Hva menes med "siviliserte stater"?
- Sjelden i praksis fra ICJ
 - Barcelona Traction-saken (1970)

Folkerettens virkn. i intern rett

- Dualisme og monisme
 - Bestemmes av den interne rett
- Ulike former for gjennomføring
 - Konstatering av rettsharmoni
 - "Sektormonisme"
 - Transformasjon
 - Inkorporasjon
 - Forrangsbestemmelser
- Presumsjonsprinsippet
 - Prinsipp om forrang eller om vekt som tolkningsargument?
 - Skal og bør det anvendes også for traktater?
 - Betydningen av internasjonal praksis

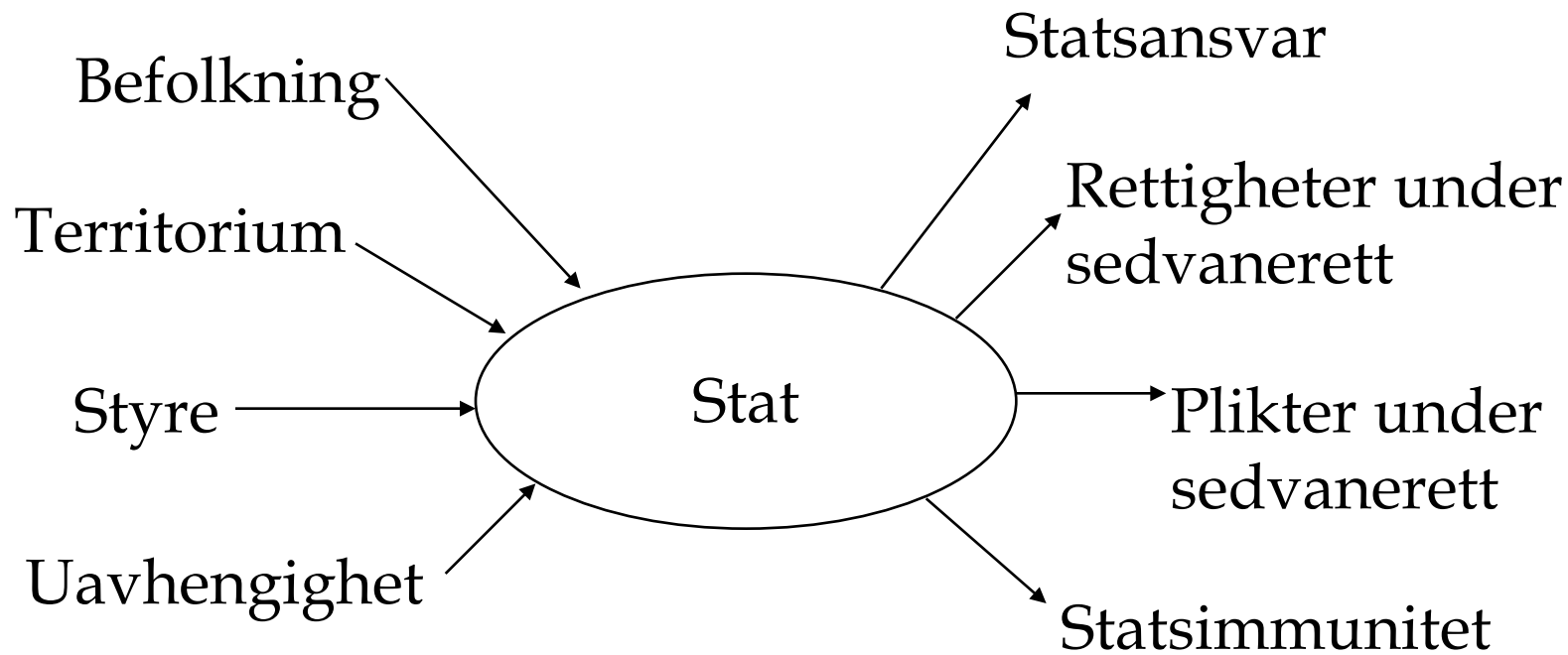
Folkerettens virkn. II

- Utviklingen av folkerettens subjekter
 - Folkerettens evne til "direkte virkning"
 - Betydningen av internasjonal håndheving
- Ulike brukere av folkerett
 - Lovgiver – evne til selvstendighet
 - Forvaltningen – instruksvirkninger
 - Domstoler – avhengighet av advokater
 - Advokater – klienter
 - Selskaper – internasjonalisering
 - Interesseorganisasjoner – internasjonalisering
 - Enkeltindivider

Stater

- Vilkår for at en enhet skal anses som en stat
 - Befolkning, territorium, statsmakt og uavhengighet - Montevideokonvensjonen som huskeliste
 - Alle må være oppfylt, men grad av oppfyllelse kan variere
 - Forskjell på etablering og opphør
 - Jus og politikk
- Anerkjennelse av stater
 - Fra 50 til 200 på 60 år
 - Viktigere tema 1960-70 tallet enn i dag, men Georgia-konflikten, Palestina
- Anerkjennelse av statsmyndigheten (regjeringen)

Stater – vilkår og rettsvirkninger

Anerkjennelse av stater

- Former for anerkjennelse
- Doktriner om anerkjennelse
- Kan en anerkjennelse være ugyldig?
- Viktigste potensielle virkninger:
 - Medlemskap i IGOer
 - Inngåelse av traktater
 - Diplomatiske forbindelser
 - Diplomatisk beskyttelse

Forholdet stat / private

- Retten til å ivareta privates interesser
 - Hvor langt strekker den personelle jurisdiksjon seg?
 - ✓ Borgere (Nottebohm-saken 1953/'55)
 - ✓ Selskaper (Barcelona Traction-saken 1961/'64/'70)
 - ✓ Organisasjoner
- Plikten til å ivareta privates interesser
 - Eksempel: menneskerettigheter
 - Begrenset til eget territorium?
 - Gjelder alle innenfor eget territorium
 - ✓ Men: Fremmede skip og luftfartøy

Staters representasjon

- Hvem kan binde staten? (VCLT Art. 7)
 - Ex officio: Statssjef, utenriksminister og ambassadører
 - Fullmakter
- Hvem kan pådra staten ansvar?
 - Draft Articles on State responsibility art. 4-10
 - Ex officio
 - Private parter
 - Opprørsbevegelser
 - Andre stater
 - Uklare grenser

Tilstedeværelse og immunitet

- Formål: Vern mot press og overgrep fra vertsstat
 - Begrenset til det som er nødvendig for funksjonen (Yerodiasaken, 2002)
 - Misbruk
- Virkning: Begrensning i vertsstatens suverenitet
 - Personell og territoriell
- Rettslig basis
 - Wien-traktatene om diplomater og konsuler
 - Traktater om internasjonale organisasjoners rettigheter og plikter
 - Avtaler mellom vertsstat og internasjonale organisasjoner
- I tillegg: Privilegier
 - Går videre enn immunitet
 - Tilleggsformål: Prioritere relasjon person – senderstat eller mellomstatlig organisasjon

Statlig immunitet

- Skal ikke underlegges andre staters jurisdiksjon og myndighetsutøvelse
- Utslag av suverenitetsprinsippet
- I praksis: ikke kunne saksøkes for andre staters domstoler
 - Begrenset til statens myndighetshandlinger
 - ✓ Grense mot statenes "privat autonomi"
 - Kommer til uttrykk i havrettstraktaten, art. 31, 32, 95 og 96
 - Men: Kan saksøkes for internasjonale domstoler

Statens jurisdiksjon

- Lovgivning, dom og tvang
 - Hovedsakelig opptatt av lovgivning og tvang
 - Domsmyndighet – internasjonal privatrett, lovvalg
- Landterritorium
 - Handling eller rettssubjekt?
 - Full myndighet mht. lov, dom og tvang på eget territorium
 - Andre staters territorium: Begrenset lovgivningsmyndighet?
- Avgrensningsspørsmål
 - Til lands: bilaterale avtaler
 - Til havs: ICJs rolle + havrettstraktaten (Jan Mayen saken, 1993)

Statens jurisdiksjon II

- Krenkelse av andre staters suverenitet
 - Krenkelse av territoriell suverenitet
 - ✓ Maktbruk og tvangsmyndighet
 - ✓ Aktiviteter som medfører grensekryssende skader - Atomvåpensaken
 - ✓ Ekstraterritoriell anvendelse av lovgivning
 - Krenkelse av personell suverenitet
 - ✓ Dilemmaer knyttet til universell jurisdiksjon
 - ✓ Immunitet og privilegier

Havrettslige jurisdiksjonsspm. I

- Flaggstat-, kyststat- og havnestatsjurisdiksjon
 - Gjensidig utelukkende eller overlappende?
- Havnestatsjurisdiksjon
 - Kan havnestaten knytte rettsvirkninger til aktivitet uavhengig av hvor den har funnet sted?
 - ✓ Nekte skipet adgang til havn
 - ✓ Nekte skipet å laste om
 - ✓ Borde skipet for kontroll
 - ✓ Holde skipet i arrest / strafforfølge (Lotus-saken 1927)
 - Suverenitet ikke regulert i UNCLOS, men:
 - ✓ Håndheving av lovgivning (art. 218)
 - ✓ Forebygging av forurensning (art. 219)

Havrettslige jurisdiksjonsspm. II

- Flaggstatens jurisdiksjon
 - Begrensninger på lovgivning- og domsjurisdiksjon?
 - Begrensninger på tvangsjurisdiksjon?
- Kyststatens jurisdiksjon
 - ✓ Indre farvann: Full jurisdiksjon, men begrensninger i tvangsjurisdiksjonen? Må være særskilt grunnlag.
 - ✓ Territorialfarvannet: Full jurisdiksjon, men begrensninger i lovgivnings-, doms- og tvangsjurisdiksjon – retten til uskyldig gjennomfart, art. 20.2, 27 ("should"), 220 og 223-230
 - ✓ EEZ: Begrenset lovgivnings-, doms- og tvangsjurisdiksjon, særregler for forurensning, art. 211, 220 og 223-230
 - ✓ Åpent hav: Ingen jurisdiksjon, men særskilt grunnlag kan foreligge, sedvanerett (art. 221)
 - ✓ Kontinentalsokkel: Utstrakt jurisdiksjon (art. 77 og 81)

Havrettslige jurisdiksjonsspm. III

- Flaggstatsjurisdiksjonens forrang
 - Art. 92 (ref. 58.2 og 73) og 228
- Regler om "hot pursuit"
 - Gjelder generelt fra en sone til neste og ut på frie hav (art. 111)
- Det frie hav
 - Flaggstat som utgangspunkt
 - Men: Konvensjonen om migrerende arter (1995)
- Andre staters økonomiske sone
 - Forholdet mellom flaggstat og kyststat

Individer i folkeretten I

- Individer som interessesubjekter
 - Fremveksten av humanitærrett og menneskerettigheter
 - Andre rettigheter – investorer
 - Direkte anvendelige ("self-executing") traktater – EØS-avtalen, flyktningekonvensjonen
 - Statenes rett til å ivareta individenes interesser
- Individer som påtalesubjekter
 - Avhengig av institusjon og traktat
 - Variasjonsbredde – fra domstoler til uformell påvirkning av dagsorden
 - Ikke-statlige organisasjoner

Individer i folkeretten II

- Ansvarssubjekter
 - Spenning mellom nasjonal rett og folkerett
 - Ansvar på vegne av staten eller som privat?
 - Sedvanerett og traktatrett
 - Oppgjøret etter 2. verdenskrig
 - Rwanda og Jugoslavia
 - Den internasjonale straffedomstolen
 - Prinsippet om komplementaritet
- Handlingssubjekter
 - Finnes det eksempler?

Folkerettens institusjoner

- Når foreligger det en mellomstatlig organisasjon?
- Hvilke rettsvirkninger har det at det foreligger en mellomstatlig organisasjon?
 - Skillet mellom nasjonale og folkerettslige rettsvirkninger
 - Hvilken kompetanse har en organisasjon – iboende kompetanse
- Hvilke strukturer har internasjonale institusjoner?
 - Organer for stater
 - Organer for mellomstatlige organisasjoner
 - Ekspertorganer og ”domstoler”
 - Organer for interesseorganisasjoner
- Legitimitets- og demokratiproblemer
 - Statenes kontroll – utøvende / lovgivende myndighet
 - Interesseorganisasjoner

Om FN-systemet

- FNs generalforsamling, Sikkerhetsrådet og Det økonomiske og sosiale råd (ECOSOC)
 - Over- og underordnet hverandre? Sidestilte?
- Reform av FN
- Kompetansedeling
 - Sikkerhetsrådet gitt viss kontroll over sine emner i art. 12
 - Sikkerhetsrådet eneste organ som kan fatte rettslig bindende vedtak, art. 25
 - Alle spørsmål kan tas opp til debatt i generalforsamlingen
 - Økonomisk boikott, art. 41
 - Militær intervensjon, art. 42

Generalforsamlingen

- Politisk
- Vedtak av resolusjoner
 - Ikke-bindende
 - Ulike typer
 - ✓ Traktater
 - ✓ Erklæringer ("soft law") – generelle og spesielle
 - ✓ Etablering av institusjoner – mandat
 - ✓ Forespørsel om rådgivende uttalelse fra ICJ
 - ✓ Etablering av forhandlingsprosesser
 - Konsensus og flertallsvedtak
- Juridiske spørsmål: Sjette komité

Sikkerhetsrådet

- Fred og sikkerhet
 - Mulighet for selv å avgjøre grensene for mandatet
 - Reformforslag
- Permanente medlemmer
 - Historikk og realiteter
- Bindende vedtak
 - Enkeltsaker og generelle vedtak
 - anbefalinger
 - Ulike typer boikotter – håndheving
 - Maktbruk som siste mulighet?
 - Oppretting av organer

ECOSOC og Sekretariatet

- FNs hovedorgan på det økonomiske, sosiale og kulturelle området
- Begrenset antall medlemmer – 54
- Roller
 - Mer politisk enn rettslig – anbefalinger, organer
 - Ansvar for menneskerettighetene
 - Internasjonalt økonomisk samkvem, men WTO
 - Særorganisasjonene
- Sekretariatet
 - Daglige drift
 - Rapporter, saksforberedelse, ...
 - Generalsekretærens frie funksjon
 - Utøvende funksjoner

Organisasjoner utenfor FN

- FNs særorganisasjoner
 - Egne "forfatninger", fristilte
 - Ulike ordninger: IMF vs. UNESCO
 - Skille dem fra underorganer, slik som menneskerettighetsrådet
 - Skille dem fra "traktatorganer", slik som menneskerettighetskomiteen
- Organisasjoner uten tilknytning til FN
 - WTO
 - Regionale organisasjoner – menneskerettigheter, sikkerhetspolitikk, OECD, miljø

Om maktbruk I

- Historikk
 - Westphalia-freden i 1648 – statsdannelser og suverenitet
 - Krig brukt som legitimt politisk virkemiddel
 - Etter hvert vokste det frem større motstand mot bruk av krig
 - Røde kors dannet på 1860-tallet
 - Kulminerte med FN-charteret: Generelt forbud mot bruk av krig
- Rettslig utgangspunkt
 - Utgangspunktet er forbud mot maktbruk, art. 2(4)
 - Sedvanerett (Nicaragua-saken, 1986)
 - Trinnhøyde – FN-charteret, straffedomstolens statutter og jus cogens?

Om maktbruk II

- Problem – når foreligger det ulovlige væpnede handlinger? (Nicaragua-saken, 1986)
 - Små grensetrefninger
 - Terrorhandlinger og ansvar for opprørsgrupper
 - Overgangen mellom intern konflikt og internasjonal konflikt
- Unntak I: Fortsettelse av væpnet konflikt
 - Problem: Når er en væpnet konflikt avsluttet?
 - Våpenhvile?
 - Fredsavtale?
 - Opphør av væpnede handlinger?
 - Oppnåelse av uttrykte mål?

Om maktbruk III

- Unntak II: Selvforsvar og kollektivt selvforsvar
 - Selvforsvarsretten som sedvanerettsbasert, FN-charteret art. 51 og Draft Articles art. 21
 - Er preventivt selvforsvar lovlig?
 - Hva menes med "preemptive strike" (forkjøpskrig)?
 - Kan man forsvare seg mot annet enn stater?
 - Kan Sikkerhetsrådet avskjære selvforsvarsretten?
 - Hva skal til for at kollektivt selvforsvar skal kunne påberopes? (Nicaragua-saken, 1986)
 - Krav til proporsjonalitet
- Unntak III? Dilemmaet humanitær intervensjon
 - Rettslig grunnlag for dette?
 - Sparsom praksis

Om maktbruk IV

- Unntak IV: Sikkerhetsrådsvedtak
 - Tolkingsproblemer – "material breach", "serious consequences"
 - Forholdet mellom sikkerhetsrådet og NATO, art. 52 og 53
 - FN-ledete operasjoner, statsledete operasjoner eller allianseledete operasjoner?
 - Hvilke grenser for maktbruken følger av sikkerhetsrådets vedtak?
- Hvilke regler gjelder i væpnede konflikter?
 - Krigens folkerett – internasjonal humanitærrett
 - Haag- og Geneve-konvensjonene m/protokoller
 - Utfordringer: Sivile, interne konflikter, okkupasjon
 - Den internasjonale straffedomstolen
 - Saken om den israelske mur, 2004

Internasjonal tvisteløsning

- Generell plikt til å løse tvister fredelig
 - FN-charteret art. 33, UNGA res Friendly Relations
- Hvorfor:
 - Løsning av interessekonflikter
 - Opprettholdelse av respekt for retten
 - Avklaring av rettstilstanden
 - Avklaring av om det foreligger folkerettsbrudd
 - Grunnlag for iverksetting av håndhevingstiltak
 - Fordeling av ansvar
 - Forebygging av folkerettsbrudd

Mangfoldet i int'l tvisteløsning

- Forhandlinger mellom partene
 - Plikt til å forhandle i god tro
(Kontinentalsokkelsaken Tyskland, Nederland og Danmark, 1969, Donausaken, 1997)
- Nøytral tredjepart deltar i forhandlingene
- Tvisten overlates til int'le institusjoner
 - Sekretariater
 - Ad hoc komiteer
 - Fakta-avklarende kommisjoner
 - Faste organer (uavhengige/stater)
- Voldgift
- Domstol

Fragmentert tvisteløsning?

- Saksområde
- Grad av bundethet for statene
 - mht. jurisdiksjon
 - mht. avgjørelse / konklusjoner
- Type tvisteløsningsorgan
- Prosess innenfor tvisteløsningsorganene
 - Viss harmonisering har funnet sted
- Rollen til ikke-statlige aktører
 - Ulike stadier i tvisteløsningen
- Fører fragmentert tvisteløsning til:
 - fragmentert folkerettslig metode?
 - fragmenterte folkerettslige regler?

Oversikt over "domstols"-mekanismer

- Globale
 - ICJ, ITLOS, ICC, Permanent Court of Arbitration, ILO Commissions, World Bank Inspection Panel, WTO, voldgiftstribunaler for investeringstvister (ICSID m.fl.)
- Regionale / bilaterale
 - ECJ, EFTA Court, NAFTA, EMD, andre regionale frihandels- og menneskerettighetsdomstoler, Iran-US Claims Tribunal, UN Compensation Commission, Jugoslavia og Rwanda-domstolene
- Andre gjennomføringsmekanismer
 - UN Human Rights Committee, CERD Committee
++

Fremtidsutsikter

- Økende fragmentering?
- Gravitasjon mot noen sterke systemer?
 - Bruk av forbeholdsklausuler ("savings clauses")
- Styrking av ikke-statlige aktørers roller?
 - Initiering av prosesser
 - Deltagelse i prosesser
 - Gjenstand for prosesser
- Økende bruk?

Særlig om Haag-domstolen

- Effektiv?
- Jurisdiksjon
- Politisk rolle
 - U-landenes forhold til domstolen, USAs tilbaketrekking av jurisdiksjonserklæring
- Tvistesaker,
 - Eksempler: Fiskerijurisdiksjonssaken, Jan Mayen saken og Donau-saken
- Rådgivende uttalelser
 - Atomvåpensaken og saken om den israelske mur
- Etterlevelse av dommene
- Forholdet til andre tvisteløsningsmekanismer

Særlig om voldgift

- Privatrettstankegang
- Partenes rådighet over:
 - Søksmålgjenstanden
 - Rettsgrunnlag
 - Domstolens sammensetning
 - Prosess
- Bruk – varierer med rettsområde
 - Særlig mye for internasjonale investeringer og beskyttelse av egne borgere
 - Høydepunkt: Tidlig 1900-tallet
 - Tendens til økende bruk?

Statsansvar

- Skillet mellom "primærregler" og "sekundærregler"
 - Problemet: I hvilken grad må regler om statsansvar håndtere "primærregler"?
- ILCs rolle
 - Historikk: Siden 1920-tallet, dagsorden for ILC siden 1949, påbegynt arbeide i 1956, utkast klart i 2001
 - Videre skjebne er åpen, anbefalt traktatkonferanse
 - Betydning av utkastet dersom det ikke blir vedtatt, Donau-saken
- "Responsibility" vs. "liability"
- Koblingsord – vilkår og virkninger

Vilkår for ansvar

- Krav om skyld? Nei.
- Folkerettskrenkelse
 - Krenkelse av en forpliktelse – "primary rule"
 - Ansvarsfritaksgrunner: Samtykke, selvforsvar, represalier, force majeure, bristende forutsetninger, nødverge: ILCs utkast til artikler, art. 20-27 – Donau-saken
- Handlingen eller unnlåtelsen må kunne tilordnes staten
 - Må finne sted innenfor statens jurisdiksjon
 - Må være forbindelseslinje mellom den som handler / handlingen og staten
 - Problemer der flere stater er involvert
- Kan det tenkes ansvar uten rettsbrudd?

Rettsvirkninger av ansvar

- Plikt til oppfyllelse (art. 29)
- Plikt til opphør og garanti mot gjentagelse (art. 30)
- Reparasjon av skade (art. 31 og 34-39)
 - Gjenetablere situasjon forut for handlingen
 - Erstatning ("compensation")
 - Oppreisning ("satisfaction")
- Represalier ("countermeasures") (art. 22 og 49-54)
 - Folkerettsbrudd som svar på folkerettsbrudd
 - Må være forbindelse mellom handlingene
 - Må være proporsjonal

Rettsåndhevelse I

- Statsuverenitet som grunnleggende problem
 - Mangler tvangsmiddel
 - Er et rettssystem uten tvangsmidler et "tomt" rettssystem?
 - Eks. saken om den israelske mur
- Konsensus som grunnleggende forutsetning
 - Enighet og kompromisser
- Ulike typer forpliktelser
 - Sedvanerett og traktater
 - Rettssettende traktater og kontraktstraktater
 - Multilaterale traktater og bilaterale traktater

Rettshåndhevelse II

- Ulike grunner til folkerettsbrudd
 - Evne til å oppfylle
 - Vilje til å oppfylle
 - Uklare forpliktelser
- Mekanismer for å sikre rettshåndhevelse
 - "Myke" mekanismer
 - Hovedskille: positive og negative
 - ✓ Positive: Teknisk / finansiell støtte - evne
 - ✓ Negative: Ulike typer sanksjoner - vilje
 - Forhandlinger: Kontinentalsokkelsaken og Donau-saken
 - Eksponering av folkerettsbrudd